

N:o 30.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m.; gifven Stockholms Slott den 24 Februari 1893.

Under åberopande af bifogade protokoll öfver finansärenden för denna dag, vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva: att till Stockholms stad må på de i stadsfullmäktiges i Stockholm underdåniga skrifvelse den 26 Januari 1891 närmare angifna vilkor få för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlåtas den i kvarteren Edelman mindre och Krabaten belägna, kronan tillhöriga mark, som i skrifvelsen till dylik upplåtelse ifrågasättes;

att, derest vid auktion, som jemlikt 1875 års Riksdags beslut förrättas för försäljning af de tomter, i hvilka kronans ifrågavarande egendommar blifvit styckade, antagligt anbud å sådan tomt icke erhålles, tomten må i den ordning, Kongl. Maj:t pröfvar lämpligt bestämma, under hand föryttras; samt

att inflytande köpeskillingar för omförmälda tomter må inlevereras till Statskontoret för att derstädes förvaltas och förräntas såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden», att af Kongl. Maj:t, efter inhemtande i hvarje fall af Riksdagens medgifvande, för sagda ändamål disponeras;

Och föreslår Kongl. Maj:t i sammanhang härmed:
att Riksdagen till utgående från nämnda fond, i den mån medel derstädes varda tillgängliga, må anvisa ett belopp af 73,000 kronor till restaurering utvändigt, i öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, af det s. k. Gamla Kungshuset.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all Kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

OSCAR.

F. v. Essen.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i Statsrådet å Stockholms Slott den 24 Fe-
bruari 1893.*

Närvarande:

Hans Excellens Herr Statsministern BOSTRÖM,
Hans Excellens Herr Ministern för utrikes ärendena Grefve LEWENHAUPT,
Statsråden: Friherre VON ESSEN,
Friherre ÅKERHELM,
ÖSTERGREN,
GROLL,
WIKBLAD,
GILLJAM,
Friherre RAPPE,
CHRISTERSON.

Chefen för Finansdepartementet, Statsrådet Friherre von Essen
anförde i underdånighet:

»Med bifall till en af Eders Kongl. Maj:t gjord framställning be-
slöt 1875 års Riksdag, att de Eders Kongl. Maj:t och kronan tillhöriga,
af Veterinärinstitutet då disponerade tomterna N:ris 1 och 3 i kvar-
teret Edelman mindre samt N:o 1 i kvarteret Krabaten i Stockholm
med der befintliga byggnader finge, när institutet blifvit till den för
detsamma afsedda nya lokal i kvarteret Vedbäraren och tillgränsande
delar af lägenheten Djursborg och Ladugårdsgärdet förflyttadt, på offent-
lig auktion försäljas samt att behållna köpeskillingen derfor skulle till
Riksgäldskontoret aflemnas.

Sedan anmaldt blifvit, att Veterinärinstitutets flyttning till sin

nya lokal kunde beräknas vara verkställd till den 1 Oktober 1880, anbefalde Eders Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 30 Juli samma år Öfverintendentsembetet att öfvertaga värden och förvaltningen af förstnämnda fastigheter äfvensom att, efter den fördelning af egendomen, som Embetet kunde finna lämplig, låta anställa behörigen utlyst auktion till samma egendoms försäljning för kronans räkning och underställa de blifvande köpeanbudena Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

Med anledning af väckt fråga om uppförande på de ifrågavarande tomterna af byggnad för ett konst- och industrimuseum förklarades emellertid genom nådigt bref den 22 April 1881, att med försäljningen af kronans berörda fastigheter skulle tills vidare anstå.

Sedan frågan om uppförande på oförmälda plats af ett konst- och industrimuseum förfallit och en af Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen år 1887 aflåten framställning, att tomten i kvarteret Edelman mindre skulle få användas till plats för nybyggnad åt Nya Elementarskolan, blifvit af Riksdagen afslagen, anbefalde Eders Kongl. Maj:t, som fann frågan om de ifrågavarande tomternas försäljning böra inom den närmare framtiden ånyo komma under pröfning, genom nådigt bref den 13 December 1889 Öfverintendentsembetet att, såsom en förberedande åtgärd för försäljningen, föranstalta, att tomterna blefve i vederbörlig ordning styckade i särskilda delar till det antal och den utsträckning, som Embetet för befordrande af en för kronan möjligast fördelaktig försäljning funne lämpligt, äfvensom att, efter det tomtstyckningen vunnit fastställelse, derom till Eders Kongl. Maj:t inberätta.

Förslag till styckning af nämnda tomter blef ock af Öfverintendentsembetet uppgjort och till Stockholms stads byggnadsnämud ingifvet. Under ärendets behandling hos denna nämnd framhölls af kronans ombud önskvärdheten deraf, att, innan styckningen verkställdes, Skepparegatan, Grefgatan och Kaptensgatan invid dessa tomter, hvilka gator för närvarande hafva jemförelsevis oansenlig bredd, blefve utvidgade. Byggnadsnämnden, som delade denna uppfattning, föreslog hos stadsfullmäktige det tillägg till stadsplanen för Östermalm, att nyss oförmälda gator skulle utvidgas, Skepparegatan och Grefgatan till 18 meters bredd hvardera och Kaptensgatan till 15 meters bredd. För detta ändamål skulle följande områden utläggas till gator: till Grefgatan den del af tomten N:ris 1 och 3 i kvarteret Edelman mindre, som å den till handlingarne hörande karta finnes betecknad med bokstäfverna b, c, d, e, f, g, s, r, q, p, o och b, med en areal af 570,7 kvadratmeter, samt till Kaptens- och Skepparegatorna den del, som å samma karta är utmärkt med bokstäfverna z, a¹, b¹, c¹, d¹, e¹, m¹, n¹, o¹,

p^1 , q^1 , r^1 och z , i areal innehållande 828 kvadratmeter. De till gatorna afgående delar af ifrågavarande tomter skulle alltså utgöra tillhoppa 1,398,7 kvadratmeter.

I underdånig skrifvelse den 26 Januari 1891 hafva stadsfullmäktige i Stockholm förmält, att, då de föreslagna tilläggen till stadsplanen hufvudsakligen skulle komma egaren till de af regleringen berörda tomter till godo genom rätt till uppförande af högre byggnader, stadsfullmäktige funnit sig endast under det vilkor kunna besluta regleringen, att, i likhet med hvad som skett vid de gatuutvidgningar, som inginge i det redan träffade aftalet om gator öfver fotgardesregementenas förra tomter, och stadsfullmäktige fordrat i afseende å det ifrågasatta aftalet angående hästgardets kasernområde, gatumarken öfverlemnades till staden utan ersättning, fri från byggnader och i planeradt skick samt de nya gatudelarne belades med tuktad sten utan någon kostnad för staden, när vidliggande delar blefve så belagda. På grund häraf hade stadsfullmäktige beslutat: att, under vilkor att den för nedan nämnda gatuutvidgningar behöfliga mark utan ersättning, fri från byggnader och i planeradt skick med eganderätt till staden öfverlättes samt att kronan förbunde sig och blifvande egare till vidliggande tomter att, när gatan på hela bredden framför tomterna belades med tuktad sten, ersätta kostnaden därför å den vidgade delen, de tillägg gjordes till stadsplanen, att, på sätt den vid handlingarne fogade karta visade,

Grefgatan vidgades på östra sidan till 18 meters bredd mellan Strandvägen och Riddaregatan;

Skepparegatan vidgades på östra sidan till 18 meters bredd mellan Strandvägen och Kaptensgatan; samt

Kaptensgatan vidgades på södra sidan till 15 meters bredd mellan Grefgatan och Skepparegatan;

och understälde stadsfullmäktige Eders Kongl. Maj:ts fastställelse detta sitt beslut med dervid fästade vilkor.

Öfver denna framställning, hvilken af Öfverståthållarembetet förordats till nådigt bifall, har på nådig befallning underdånigt utlåtande afgifvits af Öfverintendentsembetet, som dervid anført, att Embetet ansåge det af stadsfullmäktige beslutade tillägget i stadsplanen, oakadt de skäligen betungande vilkor, som stadsfullmäktige för dess genomförande för sin del uppställt, vara till fördel ej mindre för Eders Kongl. Maj:ts och kronan vid en blifvande försäljning af de styckade tomterna än äfven för staden, hvarföre Embetet funne sig böra tillstyrka nådigt bifall till den gjorda framställningen.

De å Veterinärinstitutets förra tomter befintliga lägenheter hafva efter institutets förflyttning derifrån varit för kronans räkning uthyrda; och tilländagår senast derom upprättade hyreskontrakt den 1 Oktober 1893. Jemlikt nådiga brefvet den 10 April 1885 inlemnas de inflytande hyrorna till Statskontoret för att der under titel extra uppbörd redovisas.

Sedan större delen af de tomter, i hvilka fotgardesregementenas förra kasernområde uppdelats, numera blifvit försålda, lærer tiden vara inne, att den af flera orsaker hittills fördröjda försäljningen af de nu ifrågavarande närbelägna tomterna kommer till stånd. Då det icke kan vara tvifvel underkastadt, att den ifrågasatta ändringen i stadsplanen för Östermalm, åsyftande utvidgning af de tomterna angränsande gatorna, hvarmed följer rätt att bebygga sagda tomter med höga hus, skall i väsentlig mån bidraga till stegring af tomternas saluvärde, lærer beslut om försäljningen icke böra meddelas, innan det af stadsfullmäktige Eders Kongl. Maj:ts pröfning underställda tillägget till stadsplanen vunnit fastställelse. Såsom redan blifvit nämndt, hafva emellertid stadsfullmäktige för sitt bifall till den ifrågavarande gaturegleringen uppställt, bland annat, det vilkor, att den för gatuvidgningen behöfliga mark utan ersättning med eganderätt till staden öfverlåtes. Som för uppfyllande från kronans sida af detta vilkor, hvilket öfverensstämmer med hvad vid andra liknande tillfällen med stadsfullmäktige afslutats, erfordras Riksdagens bifall till den ifrågasatta markupplåtelsen, anser jag mig, efter samråd med chefen för Civildepartementet, böra i underdånighet hemställa, att Eders Kongl. Maj:t ville i nådig proposition föreslå Riksdagen att medgifva,

att till Stockholms stad må på de i stadsfullmäktiges i Stockholm underdåniga skrifvelse den 26 Januari 1891 närmare angifna vilkor få för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlåtas den i kvarteren Edelman mindre och Krabaten belägna, kronan tillhöriga mark, som i skrifvelsen till dylik upplåtelse ifrågasättes.

Såsom jag redan erinrat, medgaf 1875 års Riksdag, att kronans ifrågavarande tomter i kvarteren Edelman mindre och Krabaten finge å offentlig auktion försäljas. Ehuruväl detta sätt att i större skala å auktion utbjuda tomter i stad är skäligen opröfvadt, anser jag icke omöjligt, att ett försök med nämnda försäljningssätt kan lemna ett gynnsamt resultat. Emellertid måste det förutsättas, att vid förrättad auktion antagligt anbud å en eller flera tomter icke erhålles. För så-

dant fall synes utväg böra beredas att under hand försälja sådan tomt, och jag hemställer derföre, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen att medgifva,

att, derest vid auktion, som jemlikt 1875 års Riksdags beslut förrättas för försäljning af de tomter, i hvilka kronans ifrågavarande egendomar blifvit styckade, antagligt anbud å sådan tomt icke erhålles, tomten må i den ordning, Eders Kongl. Maj:t pröfvar lämpligt bestämman, under hand föryttras.

Enligt 1875 års Riksdags oförmälda beslut är vidare bestämdt, att behållna köpeskillingen för Veterinärinstitutets förra tomter skall aflemnas till Riksgäldskontoret och sålunda användas till afbetalning å statsskulden. Omständigheter förekomma likväl, som enligt min tanke göra det önskligt, att frågan om användningen af köpeskillingen för sagda tomter kommer under förnyad ompröfning.

Då det ur flera synpunkter befanns ändamålsenligt, att staten föryttrade sina smärre jordbruksdomäner, väcktes fråga, att de för dessa inflytande köpeskillingarne skulle användas till afbetalning å rikets gäld. Frågan härom förföll emellertid, och den åsigt gjorde sig gällande, att domänföryttringen borde innebära ett utbyte af sådan fast egendom, som mindre lämpade sig för staten, mot annan, hvars förvärfvande skulle bereda det allmänna större gagn. I öfverensstämmelse härmed användas köpeskillingarne för försålda smärre jordbruksdomäner till inköp af skogbärande eller till skogsbörd lämplig mark.

Frågan om användandet af köpeskillingen för veterinärtomterna synes mig erbjuda icke få jemförelsepunkter med den nys antydda om sättet för användningen af köpeskillingarne för de smärre kronoegendomarne.

De många embetsverk och andra offentliga institutioner, som äro förlagda i hufvudstaden, den centrala administrationens säte, kräfva naturligen för sitt inrymmande ett högst betydligt antal olika lokaler. I mån som med det växande invånareantalet i landet och den af förbättrade kommunikationsförhållanden beroende ökade lifligheten i handel och näringar antalet ärenden i en del äldre embetsverk tillvuxit och föranledt dessas utvidgande samt utvecklingen af vissa äldre administrationsgrenar eller tillkomsten af nya dylika föranledt uppkomsten af nya centrala verk, har behovet af embetslokaler stegrats. Detta behof är

för närvarande betydligt större än tillgången på lokaler i staten tillhöriga byggnader och har till den öferskjutande delen måst fyllas genom förhyrande af lägenheter i enskilda hus. Sålunda äro följande embetsverk för närvarande inrymda i förhyrda lokaler, för hvilka nedannämnda hyresbelopp erläggas:

Justitiekanslersembetet	2,250	kronor
Justitiedepartementets statistiska afdelning	1,000	„
Fångvårdsstyrelsen	6,800	„
Lotsstyrelsen	7,000	„
Lotskontoret	3,000	„
Kommerskollegium	9,000	„
Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen	4,200	„
Finansdepartementets kontroll- och justeringsbyrå	3,150	„
samt för magasin till förvaring af kontrollapparater	900	„
Kontrollen öfver försäkringsanstalter	350	„
Patentbyrån	4,000	„
Landtbruksstyrelsen	2,300	„

Summa 43,950 kronor.

Om än förhyrandet af detta betydliga antal tillfälliga embetslokaler varit af omständigheternas tvång oafvisligen påkalladt, kan det svårigen bestridas, att, då behovet af nämnda lokaler icke är tillfälligt, utan säkerligen kommer att visa sig stadigvarande, så väl ekonomiska som andra skäl påkalla, att staten för fyllande af detta behof bereder sig tillgång till egna lokaler. Detta förhållande har ock bebjertats af Riksdagen, då Riksdagen, i sammanhang med beslut om uppförande af nytt riksdags- och nytt riksbankshus å Helgeandsholmen, enligt skrifvelse af den 11 Maj 1888 medgifvit, att Riksdagens och Riksgäldskontorets nuvarande hus må efter Riksdagens och Riksgäldskontorets afflyttning från desamma disponeras för inrymmande deri af sådana statens embetsverk, hvilka sakna egen lokal. Härigenom varder visserligen det förut omförmälda behovet af embetslokaler till väsentlig del fylldt, men antagligen kunna dock icke alla de embetsverk, som för närvarande sakna egen lokal, inrymmas i nämnda två hus, hvarjemte äfven bör beaktas, att lokalerna för åtskilliga embetsverk, som hafva egen sådan, numera äro allt för trånga och ovilkorligen kräfva att utvidgas. Efter all anledning måste derfore staten vara betänkt på att ytterligare anskaffa egna embetslägenheter. Så väl härför som för den förändrade inredning af Riksdagens och Riksgäldskontorets hus, som varder nödvändig för deras apterande till lokaler för statens embetsverk, måste

nödiga medel beredas. Visserligen skulle detta kunna ske i vanlig anslagsväg, men den nu föreliggande frågan om disposition af Veterinärinstitutets förra tomter gifver mig en osökt anledning att fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet på en annan utväg, hvilken synes mig lämpligen kunna anlitas för fyllande af åtminstone en del af det antydda behovet.

På sätt jag redan erinrat, föreligger i fråga om nämnda tomters disposition ett beslut af 1875 års Riksdag, enligt hvilket samma tomter skola försäljas och köpeskillingen inlevereras till Riksgäldskontoret, det vill säga användas till afbetalning å statsskulden. Utan att förneka nyttan af en sådan användning af köpeskillingen, tillåter jag mig likväl betona, att de ifrågavarande, ännu i kronans ego befintliga tomterna varit afsedda att inrymma en af statens offentliga institutioner, som numera erhållit annan lokal. Då, såsom förut framhållits, ett betydligt missförhållande eger rum mellan antalet i kronans ego befintliga, till lokaler för statens embetsverk och institutioner disponibla fastigheter och behovet af dylika lokaler, framställer sig sjelfmant frågan, huruvida vid sådant förhållande skäl må förefinnas att för ett annat, om än i och för sig nyttigt statsändamål disponera kronans ifrågavarande fastighet eller om icke fastmera, sedan denna fastighet numera blifvit obehöflig för den institution, som derstädes varit inrymd, och på grund af sitt läge mindre väl lämpar sig att användas för beredande af lokaler åt andra statens embetsverk eller inrättningar, öfvervägande skäl tala därför, att det kapital, som frigöres genom fastighetens realiserande, disponeras för anordnande af lokaler åt sådana statens verk och inrättningar, som för närvarande sakna egna sådana. Då den senare frågan synes mig böra jakande besvaras, anhåller jag att få underställa Eders Kongl. Maj:ts pröfning ett i öfverensstämmelse härmed affattadt, från 1875 års beslut afvikande förslag i ämnet.

Dessförinnan anhåller jag emellertid att få fästa Eders Kongl. Maj:ts uppmärksamhet derpå, att redan 1888 års Riksdags beslut om ett framtida öfverlåtande af Riksdagens och Riksgäldskontorets hus till lokaler för embetsverk påkallar en utredning om det lämpligaste sättet för de nämnda fastigheternas användande i antydda hänseende. Andra anledningar till verkställande af utredningar i fråga om anskaffande af nya embetslokaler torde inom kort tillkomma. Sålunda hafva Stockholms stadsfullmäktige den 20 Juni nästlidet år tillsatt en komité med uppdrag att utreda, frågan angående de nödiga byggnaderna för an-

skaffande af nya lokaler för Stockholms magistrat och rådstufvurätt, Öfverståthållareembetets kansli och afdelningar för uppborås- och polis-ärenden jemte nytt häkte för rådstufvurättens och polisens behof samt för stadsfullmäktiges sammanträden och de till kommunalförvaltningen hörande expeditioner. Kändt är äfven, att komiténs uppmärksamhet fäst sig vid de tomter, som för närvarande upptagas af kanslihuset, Öfverståthållareembetets hus och rådhuset, såsom en synnerligen lämplig plats för den ifrågasatta byggnaden. I sådant fall skulle staden genom köp eller byte af staten förvärfva förstnämnda hus med tillhörande tomt, och det blefve en fråga att bereda nya lokaler för de i samma hus inrymda olika afdelningarne af Eders Kongl. Maj:ts kansli, en åtgärd, som med de nuvarande lokalernas i många afseenden bristfälliga beskaffenhet i och för sig är i hög grad af behofvet påkallad och säkerligen i hvarje fall icke kan länge undanskjutas. För att erhålla sakkunniga personers yttrande rörande kanslihusets beskaffenhet har jag jemlikt Eders Kongl. Maj:ts mig lemnade bemyndigande uppdragit åt intendenten vid Öfverintendentsembetet, professoren F. G. A. Dahl, brandchefen i Stockholm, kommandörkaptenen B. Hollstén, stadsarkitekten L. Hedin och byggmästaren A. G. Sällström att verkställa besigtning å sagda hus för utrönande, ej mindre huruvida sjelfva byggnaden befunne sig i det skick, att dess framtida bestånd kunde anses tryggadt, än äfven huruvida byggnaden erbjöde erforderlig trygghet mot eldfara för de viktiga och delvis oersättliga handlingar, som der förvarades. Resultatet af den på grund häraf verkställda besigtningen innefattas i en af besigtningmännen den 9 innevarande månad till mig aflåten skrifvelse, som under litt. — torde få biläggas dagens protokoll. Af denna skrifvelse framgår, att besigtningmännen vid byggnaden anmärkt väsentliga brister ur synpunkten af så väl hållfasthet som trygghet mot eldfara, dervid besigtningmännen tillika anmärkt, att de brister, som ur den förra synpunkten vidlåde byggnaden, kunde, om ock med stor kostnad, betydligt minskas, hvaremot bristerna ur eldfarlighetssynpunkt af anfördt skäl icke kunde afhjelpas och ej ens minskas.

De ur nyss anförda synpunkter förefintliga bristerna vid kanslihuset äro emellertid långt ifrån de enda. Utrymmet inom de särskilda embetslokalerna är nemligen så trångt, att deraf verkligt men uppstår för det arbete, som der skall utföras. Flere departementsbyråer förfoga hvar för sig endast öfver ett rum — i åtskilliga fall af ytterst obetydliga dimensioner — i hvilket rum så väl byråchefen som den kanslisekreterare och den amanuens, som på byrån indelats, hafva

sina platser. Då vederbörande byråchefer ofta mottaga besök i tjänsteärenden, är det gifvet, att en dylik anordning skall medföra icke ringa olägenheter. Utrymmet i huset är dessutom så strängt tillvarataget, att, då, såsom stundom händer, för beredande af någon särskild fråga tillfälliga biträden eller sakkunniga personer tillkallas, hvarje möjlighet att bereda dem arbetsplats inom vederbörande departements lokal är utesluten. Den för förvaring af statsrådsprotokoll och handlingar i afgjorda ärenden tillmätta plats är så knapp, att nämnda dokumenter tidigare, än eljest kunde vara önskligt, måste aflemnas till Riksarkivet, hvartill kommer, att, såsom af nyss omförmälda besigtningmäns utlåtande äfven framgår, de skåp, i hvilka de ifrågavarande till stor del oersättliga handlingarne nu förvaras, flerstädes måst placeras så nära intill eldstäderna, att eldfara deraf lätteligen kan uppstå. Hvad förintandet af sagda handlingar skulle innebära, behöfver jag icke närmare utveckla. Förlusten af de senaste årens statsrådsprotokoll, registratur, koncept till utgående Kongl. bref och resolutioner, inneliggande handlingar m. m. skulle medföra ett verkligt hämmande af regeringsmaskineriet, skadan för en framtida historisk forskning oberäknad. För min del känner jag mig pliktig att i min mån söka bidraga till förebyggandet af en dylik eventualitet.

Det kan, synes det mig, på grund af nu anförda förhållanden icke gerna var annat än en tidsfråga — och det en sådan, som inom en nära liggande framtid måste kräfvat sin lösning — när ny lokal för Eders Kongl. Maj:ts kansli måste beredas. För tillfället saknar jag anledning att närmare inlåta mig på de olika utvägar, som i detta afseende kunna ifrågakomma, och anmärker endast, att värdet af den statens tillgång, som ligger i det nuvarande kanslihuset med tillhörande tomt, icke är ringa, vare sig nu detta värde genom försäljning eller byte realiserats eller tomtens genom ombyggnad af det nuvarande kanslihuset fortfarande disponeras för sitt nuvarande ändamål. Oberäknadt det centrala läget, är nemligen tomtens utsträckning icke oanseelig, ehuru för närvarande icke till fulla tillgodogjord, då tomtens norra del endast upptages af en lägre byggnad.

Med hänsyn till hvad jag nu yttrat torde det emellertid få medgifvas, att tillräckliga anledningar föreligga att i god tid och i ett sammanhang taga i öfvervägande, huru disponibla byggnader och tillgängliga penningemedel må bära på lämpligaste sätt användas för beredande af de embetslokaler, hvilkas behöflighet af det förut anförda framgår. Min afsigt är ock att inom kort hos Eders Kongl. Maj:t göra framställning om verkställande af den i detta afseende erforderliga utred-

ning, dervid tillfälle torde böra beredas till nödiga meddelanden med förut omförmälda, af Stockholms stadsfullmäktige för åtskilliga byggnadsfrågors behandling tillsatta komité.

Icke ringa tid måste emellertid — särskildt på grund deraf att Riksdagens och Riksgäldskontorets hus ännu icke på några år varda för den förändrade användningen disponibla — komma att förflyta, innan den plan, som i antydda hänseendet må varda utarbetad, kan i någon större utsträckning komma till utförande. Det kan derföre antagas, att de inflytande köpeskillingarne för veterinärtomterna, hvilka tomter under den närmaste framtiden skulle utbjudas till försäljning, till större delen icke omedelbart kunna finna den för dem afsedda användningen. Jag har derföre tänkt mig, att samma köpeskillingar, i mån som de inflyta, borde inlevereras till Statskontoret för att derstädes såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden» förvaltas och förräntas. Hvarje uppkommande fråga om disposition af medel ur denna fond för det med fonden afsedda ändamålet skulle naturligtvis underställas Riksdagens pröfning och godkännande.

För bedömande af storleken af de medel, som genom veterinärtomternas försäljning komme att tillföras nämnda fond, anhåller jag att få nämna, att, efter ett beräknadt medelpris af omkring 8 kronor per kvadratfot, hvilket af sakkunnige ansetts med säkerhet kunna erhållas, köpeskillingen i sin helhet skulle komma att uppgå till omkring 980,000 kronor.

Jag hemställer i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva,

att inflytande köpeskillingar för omförmälda tomter må inlevereras till Statskontoret för att derstädes förvaltas och förräntas såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden», att af Eders Kongl. Maj:t, efter inhemtande i hvarje fall af Riksdagens medgifvande, för sagda ändamål disponeras.

Ehuru, såsom nämndt, den ifrågasatta fonden antagligen icke under den närmaste framtiden skulle i större utsträckning komma till användning för det afsedda ändamålet, anser jag dock en anvisning redan nu böra göras å densamma.

Med erinran att den andel af det under riksstatens sjunde hufvudtitel med 200,000 kronor uppförda reservationsanslaget till byggnader och reparationer, som utan åsidosättande af kronans i landsorterna befintliga byggnader lämpligen kunde tagas i anspråk för underhållet af kronans hus i hufvudstaden, eller omkring 100,000 kronor årligen, visat sig dittills ej lemna tillgång till andra arbeten än de nödvändigaste invändiga, orsakade af förändringar inom embetsverk, ombyten af boställshafvare eller tidens kraf, hemstälde Öfverintendentsembetet i underdånig skrifvelse den 24 September 1889, att Eders Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om anvisande af medel till förbättringar utvärdigt af omförmälda hus, dertill enligt upprättadt kostnadsförslag skulle erfordras ett belopp af sammanlagdt 205,350 kronor, med hvilket belopp hufvudsakligen afsågs att försätta vissa uppräknade hus i sådant skick, att de åtminstone ej framstode såsom i ögonen fallande vanprydliga i jämförelse med enskilda verks eller personers angränsande egendomar, hvarförutom beträffande det s. k. Gamla Kungshuset å Riddarholmen föreslogs, att detta, hvars historiska betydelse, form och läge mera än de öfriga husen gjorde det förtjent af uppmärksamhet, borde undergå en restaurering i arkitektoniskt hänseende, därför enligt upprättade ritningar och kostnadsberäkningar skulle af nyssnämnda kostnadssumma åtgå ett belopp af 73,000 kronor.

Då jag den 11 Januari 1890 inför Eders Kongl. Maj:t anmälde Öfverintendentsembetets berörda framställning, anförde jag, som i öfrigt biträdde sagda framställning, att jag beträffande den ifrågasatta restaureringen af Gamla Kungshuset visserligeu erkände det tilltalande i tanken att åt denna byggnad gifva ett skick, som motsvarade dess läge och historiska betydelse — och detta så mycket mera, som, enligt hvad de af Öfverintendentsembetet insända ritningar utvisade, ett anslående resultat i detta afseende skulle kunna vinnas för en jämförelsevis mindre betydande kostnad — men likväl ansåg staten icke böra samtidigt belastas med kostnaden så väl för detta som för de öfriga föreslagna arbetena och vid sådant förhållande fann förstnämnda arbete, såsom mindre oundgängligt, för det dåvarande böra vika för de senare. I öfverensstämmelse med den af mig sålunda uttalade uppfattning äskade Eders Kongl. Maj:t af Riksdagen det af Öfverintendentsembetet förordade anslagsbeloppet med afdrag af den för restaurering af Gamla Kungshuset uppförda summan, 73,000 kronor, men med tilllägg af 15,000 kronor för inläggande af brandbotten i Generalstabens hus, eller sammanlagdt 147,350 kronor. Denna Eders Kongl. Maj:ts framställning bifölls af Riksdagen på det sätt, att Riksdagen *dels* till

reparations- och förändringsåtgärder utvändigt å vissa kronans hus i Stockholm, *dels ock* till bestridande af kostnaden för inläggande af en brandbotten och deraf föranledda arbeten i det åt Generalstabens upplåtna hus beviljade ett extra anslag af 100,000 kronor, att utgå under två år med hälften hvartera året 1891 och 1892.

Enligt hvad Öfverintendentsembetet i underdånig skrifvelse den 25 sistlidne Oktober anmäler, hafva af de kronans hus i hufvudstaden, som enligt Embetets nyssnämnda, år 1889 gjorda framställning voro afsedda att för det då begärda extra anslaget till sitt yttre iståndsättas, under de följande årens lopp för medel från dels det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer, dels det af Riksdagen för omförmälda ändamål beviljade extra statsanslaget åtskilliga i större eller mindre omfattning undergått en välbehöflig restaurering, medan, enligt hvad Öfverintendentsembetet inhemtat, vederbörande myndigheter hade för afsigt att till Eders Kongl. Maj:t ingå med underdåniga framställningar om beredande af särskilda anslag för vissa andra byggnaders mer eller mindre fullständiga om- eller tillbyggnad, så att bland dem, som af Öfverintendentsembetet blifvit hos Eders Kongl. Maj:t föreslagna att till sitt yttre restaureras, endast återstode Gamla Kungshuset och Kammarrättens hus.

Öfverintendentsembetet anför vidare, att de af Embetet i dess underdåniga skrifvelse den 24 September 1889 åberopade förhållanden i fråga om otillräckligheten af de för Embetet till underhåll af kronans hus i Stockholm tillgängliga medel fortfarande i oförminskad grad ega giltighet och att sålunda det till Embetets disposition ställda anslaget till byggnader och reparationer, lika litet för framtiden som hittills, skall komma att lemna tillgång till utförande af reparationsarbeten af den omfattande beskaffenhet, som sistberörda båda hus tarfva. Till stöd för denna åsigt erinrar Embetet, att, enligt det af Eders Kongl. Maj:t senast fastställda generalförslag, kostnaden för påsynade arbeten å kronans hus, hvartill ifrågavarande anslag ej lemnade tillgång, uppgick till ej mindre än 33,693 kronor. Å andra sidan kan Embetet icke frånträda sin förut uttalade åsigt, att Gamla Kungshuset med hänsyn till dess så väl historiska vikt som arkitektoniska värde och särdeles framstående läge kräfver en yttre restaurering, värdig sagda företräden, och har därför trott sig böra hos Eders Kongl. Maj:t förnya sin förut gjorda, men då endast med hänsyn dertill, att samtidigt begärdes ett icke obetydligt anslag till reparationsåtgärder, som af Eders Kongl. Maj:t pröfvades vara af oundgängligare art, icke understödda framställ-

ning om beredande af medel till ifrågavarande byggnads restaurering jemväl i arkitektoniskt hänseende.

På grund af hvad Öfverintendentsembetet sålunda anført och då, hvad angår Kammarrättens hus, detta såsom närbeläget såväl Kungshuset som det redan restaurerade Marinförvaltningens hus måste, enligt Embetets förmenande, anses vara i behof af en dess berörda läge motsvarande, mera genomgripande reparation, har Embetet, med öfverlemnande af genom Embetets försorg upprättade nya ritningar med tillhörande beskrifningar och kostnadsförslag till yttre restaurering af nämnda två byggnader, i underdånighet hemställt, det tacktes Eders Kongl. Maj:t till Riksdagen aflåta nådig proposition om anvisande af ett extra anslag å 85,000 kronor för restaurering utvändigt i öfverensstämmelse med de af Embetet uppgjorda ritnings- och kostnadsförslag af det s. k. Gamla Kungshuset och Kammarrättens hus här i staden.

De af Embetet insända ritningarna till restaurering af Gamla Kungshuset skilja sig i vissa mindre betydande afseenden från de förut uppgjorda, men den beräknade kostnadssumman är densamma enligt de båda förslagen eller 73,000 kronor. Hvad Kammarrättens hus beträffar, är deremot den nu föreslagna restaureringen afsedd att varda något mera omfattande än enligt 1889 års förslag, till följd hvaraf ock kostnaden beräknats till 12,000 kronor mot 6,250 kronor enligt det förut uppgjorda förslaget.

Tvifvelsutän äro båda de ifrågavarande byggnaderna till sitt yttre i det bristfälliga skick, att de högeligen tarfva en genomgripande reparation. Såsom af det förut anförda framgår, innefattar emellertid den beträffande Gamla Kungshuset ifrågasatta åtgärden något mer än en sådan reparation, nemligen en restaurering i arkitektoniskt hänseende. De ofvan meddelade uppgifterna rörande de å anslaget till byggnader och reparationer disponibla tillgångar torde tillfyllest ådagalägga, att det icke kan blifva tal om att från detta anslag bereda medel till den ifrågasatta restaureringen af sistnämnda byggnad. Hvad deremot beträffar det föreslagna reparationsarbetet å Kammarrättens hus, torde, särskildt derest någon inskränkning eger rum i det arkitektoniska element, som ingår äfven i detta reparationsarbete, utväg icke komma att saknas att för detta arbete efter hand bereda utrymme å byggnadsanslaget.

Om jag således anser särskild åtgärd icke för närvarande böra vidtagas för åvägbringande af sistnämnda arbete, ansluter jag mig deremot till Öfverintendentsembetets uppfattning om önskvärdheten deraf, att restaureringen af Gamla Kungshuset nu möjliggöres genom

anvisande för ändamålet af särskilda medel. Bristfälligheterna å husets yttre äro så betydliga, att å deras botande i hvarje fall måste inom den närmaste framtiden nedläggas icke ringa kostnad. Då så är, synes mig det erbjudna tillfället icke böra försummas att i sammanhang med dessa oundvikliga arbeten få den historiskt betydelsefulla byggnaden för en jämförelsevis mindre betydande kostnad försatt i ett skick, som åter framhåfver dess arkitektoniska värde och kommer att göra densamma till en prydnad för hufvudstaden.

Jag har förut tillstyrkt, att den blifvande köpeskillingen för Veterinärinstitutets förra tomter måtte afsättas till en fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden. Om denna min hemställan vinner afseende, synes det mig öfverensstämma med det åsyftade ändamålet med denna fond, att den erforderliga kostnaden, 73,000 kronor, för restaurering af den ifrågavarande byggnaden, deruti Svea Hofrätt, Kammarkollegium och Statskontoret äro inrymda, å nämnda fond anvisas. Jag hemställer därför i underdånighet, att Eders Kongl. Maj:t ville föreslå Riksdagen

att till utgående från nämnda fond, i den mån medel derstädes varda tillgängliga, anvisa ett belopp af 73,000 kronor till restaurering utvändigt, i öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, af det s. k. Gamla Kungshuset.»

Hvad föredragande departementschefen sålunda yttrat och hemställt, deruti Statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
G. Wilh. Smerling.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Finansdepartementet!

Enligt oss den 27 Januari detta år meddeladt uppdrag, hafva vi nedanskrifne dag verkställt besigtning inom Kongl. Kanslihuset och dervid genomgått dess samtliga embetslokaler, bostäder, källare och vindar samt få härmed afgifva följande utlåtande, beträffande

1:o) huruvida sjelfva byggnaden befinner sig i det skick, att dess framtida bestånd kan anses tryggadt, och

2:o) huruvida byggnaden erbjuder erforderlig trygghet mot eldfara för de viktiga och delvis oersättliga handlingar, som der förvaras.

Tomten, som tillhör statsverket, upptager hela kvarteret »Vulcanus» och innehåller enligt designation af den 4 Juli 1849 5,158 $\frac{1}{4}$ qv.-alnar, eller 909,42 qv.-meter. Å densamma finnes uppförd en större byggnad och norr derom, mot sjön, en mindre, med den förra sammanhängande byggnad.

Hufvudbyggnaden, som har en stor kringbyggd gård, består af en hvälfd källarevåning, som sträcker sig under gården och den allra största delen af byggnaden; bottenvåning och två öfvervåningar samt vind, som till större delen är inredd till rum och är tillgänglig å två stentrappor med brandkupor och jerndörrar samt å tvenne mindre kommunikationstrappor, försedda med jerndörrar och plåtkupor mot vinden. Dessa senare två trappor hafva på sista tiden tillkommit genom nödvändigheten att bereda ökad utrymme för Kongl. Finans- och Civildepartementena, hvilket ej kunnat ske på annat sätt än genom att inreda än flera eldrum i vinden.

Å takstolarnes hanbjelkar är delvis en öfre vindsbotten.

I källaren finnes en vaktmästarebostad, en tvättstuga och ett klosettrum, för öfrigt utrymme för bränsle m. m. Alla lokaler med eldstäder i våningarne och vinden användas till embetsrum, utom ett rum och kök i bottenvåningen, som användes till portvaktslägenhet,

ett rum och kök i vinden, som är bostad för en vaktmästare, och några vindsrum, som begagnas till arkiv.

Den mindre byggnaden, norr om föregående, saknar källare samt innehåller två våningar och en medelst trätrappa tillgänglig, låg vind utan brandbotten. Denna byggnad inrymmer i bottenvåningen sex vaktmästarebostäder, hvardera om ett rum och kök, samt i öfre våningen embetsrum.

1:o) I frågan om husens bestånd antecknas härnedan de brister, som vi vid besigtningen anmärkt i de olika lokalerna, hvilkas nummer synas å bifogade planritningar. *)

Hufvudbyggnaden.

Källaren.

N:o 3. I mellanmuren mot den gamla spiraltrappan syntes en stor spricka;

N:ris 9 och 24. Här finnas sprickor i hvalfven;

I N:o 30. Synes en spricka tvärs öfver tunnhvalfvet.

Detta sänker sig norrut och är, jemte de öfriga fyra, under gården belägna hvalfven, slaget af sandsten i halfcirkelform. Vid dörren är norra muren, som det syntes tillfölje af stark belastning, klufven i längdrigtningen, hvilket äfven observerades vid några af de andra dörrarne mot korridoren i samma mur.

I N:o 31 är hvalfvet afbrustet tvärs öfver;

I N:o 32 d:o d:o på två ställen;

I N:o 34 observerades äfven sättningar.

Bottenvåningen.

I N:o 51 $\frac{1}{2}$ befans i golfvet en stark sänkning mot norr;

I N:o 71 d:o d:o stark lutning mot vester;

I N:ris 73 och 74 lutar äfven golfvet starkt mot vester, hvarjemte hjertmuren är afsprucken öster om den stora stjärningen;

Muren mellan N:ris 79 och 80 har sprickor, likaså muren mellan N:o 80 och yttre förstugan.

Våningen 1 trappa upp.

Rummet N:o 85 har blifvit deladt i två, *a* och *b*, och ett plåtrör draget från det östligaste till rökröret i vestra muren;

*) Dessa planritningar förvaras i Kongl. Finansdepartementet.

Korridoren N:o 86 uppvärms med en jernkamin, likaledes med draget plåtrör;

Genom N:o 92 går ett plåtrör draget från kakelugnen i N:o 91;

I förstugan N:o 93 lutar golfvet mot N:o 94;

I N:o 95 lutar golfvet starkt norrut;

Från kakelugnen i N:o 100 är plåtrör draget till skorstensstocken i N:o 101.

Våningen 2 trappor upp.

I N:o 123 är stark lutning mot vester;

I N:ris 127 och 129 luta golfven starkt mot nordvest och söder;

I N:o 132 lutar golfvet norrut;

I N:o 134 d:o vester och söderut;

Muren mellan N:o 130 och 134 lutar icke obetydligt vesterut;

I N:o 135 och 136 märkes lutning norrut;

I N:o 138 lutar golfvet mot öster;

I N:o 139 finnes stark lutning mot vester;

I N:o 141 lutar golfvet vesterut;

I N:o 142 d:o d:o österut;

I N:o 145 d:o d:o norrut;

I N:o 146 d:o d:o d:o ;

I N:o 148 d:o d:o österut;

I N:o 149 d:o d:o söderut.

I vinden.

Observerades stark sänkning i bjelklaget vid N:o 151 *a* och *b*, beroende deraf att bjelkarne, som vid undersökning befunnits friska, ligga fritt från yttermur till yttermur samt, utom trossfyllning och brandbotten, äfven hafva att uppbära der förvarade handlingar.

Det yttre.

Norra façaden, mot sjön.

Vid 2:dra fönsterraden från öster finnas sprickor i bröstvärns-murarne upp igenom huset och i taklisten.

Norra façaden, mot bakgården.

Starka sprickor finnas i bröstvärnen upp igenom huset vid 2:dra, 3:dje och 4:de fönsterraden från nordost.

Vestra façaden, mot Myntgränden.

Här synes stark brytning i bröstvärnen vid 2:dra och 3:dje fönster-raden från norr samt ändå starkare vid 1:sta d:o från söder, der brytningen sträcker sig ner i stenfoten.

Södra façaden, mot Myntgatan.

Här synes stark brytning i bröstvärnen upp igenom huset vid 2:dra, 3:dje, 4:de, 5:te, 6:te, 7:de och 8:de fönstren från vester samt vid 1:sta fönstret från öster. Stenfoten, som äfven varit sönderbruten, har blifvit reparerad.

Façaden mot öster, under kolonnaden, har stora sprickor i norra och södra fönsterraderna.

I förstugan, eller genomgången N:o 38, finnas åtskilliga starka brytningar i norra muren, hvilka äfven synas i förstugan N:o 81, 1 trappa upp.

Stora gården.

Å alla fyra mot gården vettande yttermurarne finnas starka sprickor, synnerligast å norra husets södra mur.

Den mindre byggnaden.

I det inre, som nyligen blifvit repareradt, observerades ej andra brister, än att golfvat i N:o 65 lutar mot norr och att fönsterbröstvärnen mot gården visa sänkning åt samma håll.

Å husets yttersida mot Myntgränden synes stark brytning jemte sprickor i bröstvärnen vid 2:dra, 3:dje, 4:de och 5:te fönstren från söder.

De omnämnda bristerna härröra till största delen från sättningar i grunden, hvilka äfven föranleda otätheter i murar och fönster, men bero äfven deraf, hvad stora huset beträffar, att detta, som förr varit användt för andra ändamål, senare blifvit ändradt, hvarvid en del cloissonväggar och eldstäder med dragna plåtrör tillkommit.

Ehuru af ofvanstående framgår, att husen lida af sättningar, hvilka antagligen komma att fortgå och ökas, derest ej grundförstärkning eger rum, anse vi likväl, att byggnaderna, så framt omfattande reparations- och underhållsarbeten, synnerligen beträffande grund och källare,

vidtagas, böra kunna sättas i ett för den närmaste framtiden betryggande skick, då frågan blott gäller hållfastheten.

2:o) I frågan »huruvida byggnaderna erbjuda tillräcklig trygghet mot eldfara», har besigtningen gifvit vid handen, att större brister i detta afseende förefinnas.

Faran kommer hufvudsakligen från stora husets vind, med dess många eldstäder och gamla, dragna skorstensstockar samt den mängd trävirke, som der finnes i takkonstruktionen, vindskontor, hyllor och annan inredning. De i vinden förvarade handlingarne och trycksakerna äro i första hand utsatta för förstöring samt öka ganska väsentligt de brännbara ämnena derstädes och, vid en eldsolycka, faran för eldspridande till våningen under, som på fyra ställen är genom trappor förenad med vinden.

Derjemte inverkar den fortgående sättningen menligt på de i våningarne dragna rökrören, hvilka tillfölje af de många ändringar, som stora huset undergått, der äro ganska invecklade.

Det trånga utrymmet i eu del af embetsrummen, särdeles i byggnadens södra del, gör äfven att möbler, skåp och hyllor måst placeras så nära intill kakelugnarne att eldfara deraf kan uppstå.

På grund af det sagda anse vi icke att Kongl. Kanslihuset erbjuder den för ett departementshus, med dess dyrbara handlingar, erforderliga och önskvärda tryggheten mot eldfara.

Såsom ofvan är nämndt torde bristerna från hållfasthetssynpunkt, om ock med stor kostnad, kunna betydligt minskas, men bristerna ur eldfarlighetssynpunkt kunna enligt vår åsigt ej afhjelpas, ej ens minskas, då, i brist af annat utrymme, stora husets vind ej lärer kunna befrias från dess nuvarande inredning. Stockholm den 9 Februari 1893.

F. G. A. Dahl. Br. Hollstén. Ludvig Hedin. A. G. Sällström.